

NORLAM

THE NORWEGIAN MISSION OF RULE OF LAW ADVISERS TO MOLDOVA

MISIUNEA NORVEGIANĂ DE EXPERTI PENTRU PROMOVAREA SUPREMAȚIEI LEGII ÎN MOLDOVA
50, Vasile Alecsandri str., MD 2012, Chisinau, Moldova
Phones: (+373-22) 27 43 30, 83 81 92, 83 81 93, Fax: (+373-22) 27 43 30

Traducere din limba engleză

Comentariile Norlam privind proiectul Codului de etică al procurorului

1	Cuvînt înainte	2
2	Comentarii generale	
	2.1 Cerința privind comportament conștiincios	2
	2.2 Accentul pe realitățile din Moldova	3
	2.3 Adevărul	3
	2.4 Structura și concepția Codului	3
	2.4.1 Articolul 1 și obiectivele Codului	3
	2.4.2 Enumerarea obligațiilor și cerințelor față de profesionalism	4
	2.4.3 Echilibrul între instrucțiuni și standarde	5
3	Obligația de a soluționa cauza și de a descoperi toate circumstanțele relevante	
	3.1 Introducere	5
	3.2 Urmărirea penală	6
	3.3. Arestarea preventivă	6
	3.4 Decizia de a întocmi rechizitoriul	7
	3.5 Ședința de judecată	8
	3.6 Decizia de a contesta hotărîrea judecătorească	9
4	Comentarea articolelor din proiectul de Cod	10

Anexa:

§ 226 din CPP al Norvegiei

1 Cuvînt înainte

Norlam salută atenția acordată eticii de către Procuratura Generală, exprimată prin inițiativa de a revizui Codul de etică al procurorului. Din punctul nostru de vedere, solicitarea ce vizează comentariile Norlam privind munca vizată, care este de o importanță majoră, reprezintă o dovadă a unor relații de cooperare strînse între Misiunea noastră și Procuratura Generală, pe care le apreciem la cea mai înaltă valoare.

În primul rînd, am dori să facem cîteva comentarii generale la proiect (2), inclusiv la structura Codului. Ulterior, vom analiza mai multe aspecte concrete (3), începînd cu comentarii pe care le considerăm cele mai importante, dată fiind cunoașterea noastră a problemelor din Moldova. În punctul (4) vom comenta cîteva subpuncte selectate din proiect. De asemenea, pe parcurs, am formulat cîteva comentarii care ar trebui să fie interpretate mai mult în calitate de întrebări care necesită răspuns (abordate pentru ajustarea finală a Codului).

Este de menționat faptul că, dată fiind natura prezentei note informative, noi ne axăm pe probleme care urmează a fi analizate suplimentar. Se poate crea impresia că Norlam are o abordare negativă față de proiectul de Cod, fapt care nu corespunde adevărului. Dimpotrivă, noi susținem vehement inițiativa dată, precum și multitudinea de subiecte utile și importante care au fost abordate.

Etica pentru procurori presupune un șir aproape interminabil de întrebări care ar putea fi dezbătute, dat fiind caracterul complex al profesiei de procuror. Contribuția noastră nu presupune abordarea tuturor aspectelor. Faptul că nu au fost analizate toate problemele nu înseamnă că noi le considerăm irelevante. Trebuie doar să facem o selecție. Spre exemplu, nu ne vom axa, în mod special, asupra problemei ce ține de interacțiunea între procuror și partea vătămată, cu toate că problema dată este foarte relevantă.

2 Comentarii generale

2.1 Cerința privind comportament conștiincios

Suntem de părerea că este foarte important de a determina obligațiile procurorilor prin intermediul unor instrucțiuni și reguli, încălcarea cărora presupune sancțiuni. Cu toate acestea, privite în ansamblu, asemenea reguli trebuie să ofere un suport pentru munca de zi cu zi a procurorului. Procurorului trebuie nu doar să i se dea indicații privind acțiunile permise și cele interzise, ci și să i se acorde încrederea (și obligația) de a-și antrena conștiința la un nivel mai înalt. Procurorul trebuie să-și îndeplinească atribuțiile de serviciu într-un mod conștiincios și în conformitate cu prevederile Codului. Conștiința ar putea părea să fie doar un ghid vag, însă această voce interioară este mai dezvoltată la fiecare persoană decît pare la prima vedere. Aceasta, de asemenea, presupune cerința potrivit căreia procurorul trebuie să fie în stare să-și facă propriile evaluări etice și să manifeste independență în comportamentul său.

2.2 Accentul pe realitățile din Moldova

Recomandările internaționale reprezintă un punct bun de pornire la elaborarea unui Cod de etică al procurorului. Cu toate acestea, trebuie să ținem cont de faptul că recomandările internaționale au fost elaborate avînd un spectru foarte vast de aplicare, în calitate de cerințe comune pentru procurorii din multe țări, fără a avea capacitatea de a se conforma necesităților speciale, provocărilor și problemelor fiecărei națiuni. Observăm că unele realități și probleme specifice au fost abordate într-o oarecare măsură. Considerăm, însă, că acestea urmează a fi analizate mai aprofundat. Codul de etică oferă o posibilitate unică de a ajusta conduita procurorilor în domenii considerate astăzi de procurori ca fiind dificile, și în domenii definite de experții internaționali ca fiind problematice. Această posibilitate urmează a fi folosită pentru a elabora niște cerințe etice specifice pentru organele Procuraturii din Moldova în vederea satisfacerii așteptărilor naționale și internaționale ce țin de o Procuratură modernă cu un grad înalt de integritate.

2.3 Adevărul

Procuratura este privilegiată, dat fiind faptul că activitatea noastră este îndreptată spre stabilirea adevărului în lupta noastră împotriva criminalității. Stabilirea adevărului și desfășurarea activității în conformitate cu adevărul sunt mai importante decît a învinui pe cineva de săvîrșirea unei infracțiuni și de a pune pe umerii cuiva povara răspunderii. Inechitatea trebuie să fie evitată prin orice mijloace. Din acest motiv, lupta Procuraturii pentru stabilirea adevărului constituie nu doar un privilegiu, ci și o obligație. Aceasta presupune, de asemenea, obligația de a releva toate circumstanțele cazului. Obligația de a stabili adevărul reprezintă o stea călăuzitoare pentru toate activitățile desfășurate de procuror și, de aceea, sugerăm ca obligația dată să fie expusă în Cod într-un mod mai direct, în special, cînd este vorba de circumstanțele legate de bănuit, a se vedea punctul 3.

2.4 Structura și concepția Codului

2.4.1 Articolul 1 și obiectivele Codului

Articolul 1 prevede că Codul de etică al procurorului este elaborat în conformitate cu prevederile legislației naționale și o listă lungă de tratate și recomandări internaționale. O atare abordare și investigație vastă în cadrul procesului de elaborare a Codului este salutară. Cu toate acestea, nu vedem necesitatea de a le include în Cod, în special, dat fiind faptul că Codul trebuie să reprezinte un instrument practic pentru procurori în activitatea lor de zi cu zi. Este suficient ca impactul surselor internaționale să fie documentat în lucrările preliminare elaborării Codului. Mai mult, faptul că Codul corespunde și este în spiritul Constituției și altor acte normative naționale este evident și, după părerea noastră, nu ar fi necesară explicarea acestui fapt în mod direct.

Din punctul nostru de vedere, cea mai bună practică este de a expune în Articolul 1 scopul, intenția și obiectivele Codului. Impactul scontat este bine descris în cel de-al doilea alineat din partea introductivă a proiectului de Cod. Cu toate acestea, de asemenea, urmează a fi exprimată ideea precum că Codul de etică ar trebui să servească drept suport pentru procurori în conduita lor, și, în opinia noastră, nu se recomandă concentrarea doar pe aspectul ce ține de „stabilirea responsabilităților”.

Astfel, sugerăm ca Articolul 1 să fie înlocuit cu alineatul doi din partea introductivă a Codului, care, la rândul său, ar trebui să fie elaborată mai detaliat.

Este bine cunoscut faptul că cerințele și obligațiile față de conduita procurorilor sunt prevăzute, în mare parte, direct și indirect, în Codul de procedură penală, Codul penal, Codul contravențional și Legea cu privire la Procuratură. Considerăm că etica reprezintă un concept care merită o abordare mai vastă nu (doar) prin reproducerea și aplicarea aceluiași metode de implementare a obligațiilor menționate în legi. Ideea este că Codul conține niște prevederi specifice și prezintă mai mult interes când plasează conduita la un nivel superior obligațiilor și cerințelor legale. Din acest motiv, formulările folosite ar trebui să fie diferite de formulările legislative tipice, iar accentul urmează a fi pus pe gândire independentă în vederea atingerii unui grad înalt de integritate, demnitate și mândrie pentru profesia de procuror care este înzestrat cu asemenea calități.

2.4.2 Enumerarea obligațiilor și cerințelor față de profesionalism

Observăm că cerințele și obligațiile profesionale sunt prevăzute în liste lungi cu subpuncte în Articolul 4 literele a)-r), Articolul 7 literele a)-n), Articolul 8 literele a)-u) și Articolul 13 literele a)-t). Salutăm multiplele aspecte abordate, însă nu înțelegem în măsură deplină sistemul sau structura selecțiilor.

Apare întrebarea dacă Codul ar trebui să prevadă un articol ce vizează aspectele date, însă care să fie sistematizate într-o ordine mai structurată. Spre exemplu, aspectele etice care țin de inițierea și desfășurarea urmăririi penale ar putea fi integrate într-un singur articol. Aspectele etice ce vizează arestarea preventivă merită un articol separat dată fiind importanța acesteia, inclusiv obligația de a individualiza prevederile legale într-un mod independent prin evaluarea concretă a cauzei, și de a investiga conștiincios presupusele maltratări și încălcări. Un articol trebuie să fie dedicat aspectelor etice ce țin de întocmirea rechizitoriului, deoarece acesta reprezintă momentul cheie în cadrul urmăririi penale și este crucial pentru rolul bănuțului în evoluarea ulterioară a cauzei. Următorul articol ar putea viza rolul procurorului în cadrul ședinței de judecată. În lanțul dat ar trebui, de asemenea, să existe un articol final care ar prevedea evaluarea de către procuror a hotărârii judecătorești și decizia procurorului de a contesta sau a nu contesta hotărârea dată. Aspectele ce țin de cerința generală privind imparțialitatea procurorului merită un articol separat, la fel ca și un articol separat ce ține de confidențialitatea etc. Totodată, apare întrebarea dacă cerința privind comportamentul profesional față de reprezentanții altor profesii, cum sunt judecători, avocați, ofițeri de

probațiune, alți funcționari publici, merită să fie stipulată într-un articol separat. Acest lucru poate fi realizat pentru a asigura respectarea și conștientizarea rolului altor profesii.

Cerințele față de procuror nu se epuizează după orele de lucru, și atare cerințe au fost incluse într-un capitol separat al proiectului în modul pe care îl susținem. Cu toate acestea, avem comentarii pe marginea unor subpuncte, a se vedea pagina 13 a prezentei note.

2.4.3 Echilibrul între instrucțiuni și standarde

Etica procurorului ar trebui să influențeze și să ghideze fiecare procuror în parte în fiecare zi de muncă, având drept rezultat un procuror încrezut în sine și eficient, care își îndeplinește atribuțiile cu un grad înalt de integritate. O conduită etică adevărată și de un nivel înalt nu poate fi obținută doar prin intermediul unui set de reguli concrete. Trebuie să ținem cont de faptul că ne confruntăm cu cerința pentru o disciplină uniformă și strictă cu scopul de a întemeia în cadrul procuraturii o tradiție etică de nivel înalt. Din acest motiv, Codul trebuie să reflecte o conștientizare continuă prin prisma „regulilor de conduită”.

Am observat că unele noțiuni care sînt definite în proiectul Codului, ulterior nu sunt folosite în textul acestuia.

3 Obligația de a soluționa cauza și de a descoperi toate circumstanțele relevante

3.1 Introducere

După cum s-a menționat mai sus, obligația de a stabili adevărul și de a acționa în conformitate cu adevărul este mai importantă decît de a învinui pe cineva pentru săvîrșirea unei infracțiuni. Inechitatea trebuie să fie evitată prin orice mijloace. Spre exemplu, este o obligație de a prezenta toate probele acumulate, chiar dacă procurorul este convins că bănuitul a săvîrșit infracțiunea. Este rolul judecătorului, și nu al procurorului, să pronunțe sentința în baza tuturor circumstanțelor cauzei. Scopul procurorului de a obține condamnarea nu justifică toate mijloacele, iar cerințele etice referitoare la rolul procurorului sunt extrem de importante în acest sens. Un procuror puternic cu un grad înalt de integritate trebuie să inițieze descoperirea faptelor reale, chiar dacă acestea vor condiționa achitarea persoanei, fapt care vine în contradicție cu propria sa convingere privind vinovăția învinuitului. De aceea, experții Norlam sugerează ca această cerință să fie prevăzută în Cod într-un mod mai direct, în special, cînd este vorba de circumstanțe legate de bănuital.

Salutăm prevederea expusă în Articolul 4 f), potrivit căreia procurorul întotdeauna și în orice circumstanțe trebuie

„în toate cazurile să protejeze dreptul persoanei acuzate la un proces echitabil și, în special, să se asigure că probele favorabile acuzatului sunt prezentate în conformitate cu legea sau cerințele unui proces echitabil”.

Prevederea dată exprimă concepția de bază și funcționează foarte bine în calitate de regulă generală. Cu toate acestea, după părerea noastră, principiul dat urmează să fie suspus unei aplicări concrete ajustate la diferite etape ale procesului penal.

3.2 Urmărirea penală

De aici rezultă cerința pentru o desfășurare etică de către procuror a urmăririi penale, care este prevăzută de standardele internaționale și legislația procesuală în majoritatea țărilor europene. Spre exemplu, în Norvegia aceasta este expusă în felul următor:

„Dacă o anumită persoană este bănuită, în cadrul urmăririi penale vor fi elucidate atât probele împotriva bănuitului, cât și cele în favoarea acestuia”.

Noi recomandăm ca această regulă de bază să fie inclusă în partea Codului ce ține de urmărirea penală. Totodată, sugerăm ca această cerință să fie urmată de o cerință etică privind prioritatea în comportamentul procurorului a scopului de elucidare a tuturor circumstanțelor în cadrul urmăririi penale

Urmărirea penală se va desfășura în termenii cât mai restrânși și astfel încât nici o persoană să nu fie suspusă bănuielilor sau inconvenienței fără motive justificate.

Prevederea corespunzătoare din legea norvegiană este anexată la prezentul document în versiunea sa integrală, a se vedea pagina 15.

3.3. Arestarea preventivă

Arestarea preventivă s-a dovedit a fi un subiect dificil pentru mulți procurori, iar impactul său radical asupra bănuitului necesită o conștientizare a normelor etice pe lângă cele legislative. Spre exemplu, procurorul trebuie să se opună sugestiilor irelevante din partea ofițerilor de urmărire penală, cum ar fi „hai, să-l înmuiem în timpul detenției preventive și să vedem dacă va vorbi”, în măsura în care atare sugestii sau sugestii similare ar putea să existe. De sigur, o asemenea practică contravine normelor etice și trebuie să fie exclusă, chiar dacă sunt întrunite condițiile legale pentru aplicarea arestării preventive. Un alt subiect legat de aplicarea arestării preventive îl constituie cerința legală de a efectua o evaluare reală și concretă a circumstanțelor cauzei în conformitate cu prevederile legii. Salutăm inițiativa de a include aspectele date în litera g) a Articolului 13. Dat fiind faptul că s-a dovedit a fi un subiect problematic, sugerăm includerea acestuia într-o formă mai detaliată într-un articol separat din Cod, care ar viza măsurile preventive prin prisma unei abordări comprehensive și sistemice. În special, ținem să subliniem că de la un procuror profesionist și abil sunt așteptate evaluări suficiente și concrete ale circumstanțelor cauzei. Solicitarea aplicării arestării preventive fără o evaluare independentă și minuțioasă a legalității acesteia contravine normelor etice.

Există, de asemenea, o cerință potrivit căreia arestarea preventivă dispusă de instanța de judecată trebuie să fie mereu legală, iar Procuratura are o obligație specială mereu să invoce

legalitatea acesteia în termenul stabilit de instanța de judecată. Dacă instanța a decis asupra aplicării arestării preventive pe un termen de 30 zile, iar după primele 10 zile ale arestării se constată că cerințele legale care au stat la baza acesteia nu mai sînt întrunite, procurorul, la primirea unei atare informații, din proprie inițiativă, trebuie să inițieze imediat eliberarea persoanei. Neîntreprinderea unor astfel de acțiuni ar însemna menținerea unei detenții ilegale, fapt care contravine normelor etice și presupune un act cu caracter penal de privare ilegală de libertate a unei persoane, ceea ce constituie o încălcare evidentă a prevederilor Convenției Europene.

Obligația dată a procurorului este crucială. Sugerăm includerea acesteia într-un astfel de mod, încît procurorul responsabil să solicite informații despre progresul urmăririi penale, axîndu-se pe cerințele legale privind arestarea preventivă. Un exemplu al unei asemenea prevederi ar fi următorul:

„Dacă în cadrul urmăririi penale se constată că condițiile legale pentru aplicarea arestării preventive nu mai sînt întrunite, procurorul trebuie să inițieze imediat eliberarea persoanei deținute. Pentru a putea recurge la posibilitatea dată, procurorul responsabil de cauza penală trebuie regulat să se informeze despre progresul urmăririi penale”.

Ținem, de asemenea, să menționăm principiul proporționalității ca fiind o condiție independentă pentru aplicarea arestării preventive, care urmează a fi întrunită. Și dacă principiul dat este pus sub semnul întrebării din motivul stării sănătății persoanei deținute care suferă din cauza condițiilor proaste din izolator, procurorul trebuie imediat să inițieze procedura de îmbunătățire a condițiilor de detenție și, în caz de necesitate, să asigure asistența medicală. În caz de imposibilitate, soluția ar consta în aplicarea măsurilor preventive alternative sau eliberarea persoanei. După părerea noastră, ar fi binevenită includerea acestei cerințe în Cod.

3.4 Decizia de a întocmi rechizitoriul

Următorul pas îl constituie cerințele etice în procesul de luare a deciziei de a întocmi rechizitoriul. Unele aspecte ale subiectului dat sînt abordate în Articolul 13 ale proiectului de Cod. Decizia de a întocmi rechizitoriul trebuie să excludă orice motive suplimentare inadecvate, cum sînt „motive pedagogice”, „avertizarea bănuțului”, „insistența părții vătămăte” sau „atitudinea nepăsătoare a bănuțului”. Prezența unor astfel de gînduri în procesul de luare a deciziei ar reprezenta o conduită care contravine normelor etice. Aceeași regulă se aplică unor astfel de gînduri cum sînt „probele sînt prea slabe, dar totuși vom întocmi rechizitoriul și vom vedea ce se întîmplă în instanță”. Fiecare procuror este înzestrat cu independența de a-și face propriile aprecieri și a trage anumite concluzii. Pe de altă parte, este o obligație ca aprecierea procurorului să fie „liberă” de orice considerente ilegale și neetice. Pentru un bănuț rechizitoriul reprezintă o decizie radicală și stresantă, care constituie o etapă crucială în desfășurarea unui proces penal. Din acest motiv, sugerăm ca în proiectul de

Cod să fie reflectată aprecierea acceptabilă din punct de vedere etic pentru rechizitoriu, spre exemplu, după cum urmează:

„Rechizitoriul se întocmește doar când procurorul care instrumentează cazul este convins de vinovăția persoanei și de faptul că vinovăția acesteia poate fi dovedită prin probe ce vor fi prezentate în instanța de judecată”.

3.5 Ședința de judecată

Următorul pas îl constituie ședința de judecată și așteptările la un comportament etic al procurorului în instanța de judecată. Norlam ține să salute prevederea directă din proiectul de Cod, Articolul 13 litera k), potrivit căreia este calificată drept îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu „...solicitarea pronunțării unei sentințe de condamnare în lipsa probelor ce confirmă vinovăția inculpatului”.

Este vorba de un principiu foarte important, care urmează a fi expus în forma unui alineat separat al unui articol referitor la ședința de judecată sau, cel puțin, într-un punct separat de pe listă. Un procuror independent trebuie să fie capabil să efectueze o apreciere repetată a probelor, atunci când acestea sunt prezentate în instanța de judecată. Solicitarea condamnării persoanei fără ca să fii sigur de vinovăția acesteia și fără ca să fie întrunite cerințele referitoare la probe, contravine în mod vădit normelor etice.

Este de menționat faptul că în Norvegia s-a sugerat ca în legislație să fie direct prevăzută obligația procurorului de a solicita achitarea persoanei în astfel de situații. Cu toate acestea, în Norvegia, dreptul și obligația în cauză a procurorului se bazează pe o tradiție foarte veche. În cazul unui rechizitoriu cu mai multe capete de acuzare, procurorii din Norvegia destul de des solicită instanței achitarea persoanei pe unele capete de acuzare, în timp ce situații în care procurorul ar solicita achitarea completă a inculpatului sînt mai rare.

Este, de asemenea, de menționat că conform legislației norvegiene, în situația în care procurorul solicită achitarea inculpatului, instanța de judecată oricum trebuie să examineze problema vinovăției în mod independent. De aceea, în principiu, inculpatul poate fi condamnat de instanța de judecată chiar dacă procurorul pledează pentru achitarea lui. Procurorul care se prezintă în fața instanței de judecată are competența și este obligat să respecte cerința etică referitoare la solicitarea achitării inculpatului în situațiile descrise mai sus, chiar dacă rechizitoriul a fost întocmit de către procurorul ierarhic superior conform competenței sale. O altă posibilitate pentru procuror este de a retrage rechizitoriul în timpul ședinței de judecată. Atunci, instanța de judecată nu va avea altă opțiune decît să pronunțe o sentință de achitare. Dacă rechizitoriul este întocmit de un procuror ierarhic superior, acesta, de regulă, în baza tradiției de loialitate, va fi consultat în prealabil, în practică, prin telefon în timpul întreruperii ședinței de judecată. Retragerea rechizitoriilor are loc foarte rar. De exemplu, eu personal, deși activez în calitate de procuror începînd în anul 1994, am recurs la această metodă doar o singură dată, cînd s-a constatat că persoana greșită a fost învinuită pentru încălcarea limitelor de viteză.

Sintagma „în lipsa probelor ce confirmă” utilizată în proiectul de Cod poate crea impresia că cerința dată are importanță doar în cazul lipsei totale de probe care confirmă vinovăția. Aceasta ar fi o abordare foarte limitată, prin urmare, sugerăm ca cerința dată să fie reformulată, de exemplu, în felul următor:

„Procurorul nu poate solicita în instanța de judecată pronunțarea unei sentințe de condamnare, când în cadrul ședinței de judecată procurorul ajunge la concluzia că există vreun dubiu rezonabil privind vinovăția persoanei, această concluzie fiind bazată pe aprecierea conștiincioasă repetată a probelor prezentate în instanță făcută de către procuror”.

Într-o anumită măsură, se poate întâmpla că unele informații îi sunt cunoscute doar procurorului și procurorul înțelege că inculpatul ar putea, probabil, beneficia de aceste informații. Mai mult, într-o oarecare măsură, se poate întâmpla că apărătorul nu este pe deplin informat despre toate circumstanțele cauzei, iar inculpatul nu întotdeauna înțelege bine situația. Experiența noastră demonstrează că o astfel de situație regretabilă poate avea loc uneori și în Moldova, în special, când apărătorul este numit din oficiu. Asemenea apărători pot fi uneori numiți cu puțin timp înainte de ședința de judecată, fapt care, poate condiționa, din păcate, pregătirea insuficientă a acestora. Dacă procurorul care participă în ședința de judecată înțelege că informația în favoarea inculpatului nu este și nu va fi prezentată instanței, acest procuror, din proprie inițiativă, trebuie să prezinte instanței o astfel de informație. Această obligație derivă din cerința etică aplicabilă procurorilor de a stabili adevărul într-o cauză penală și cerința pentru obiectivitate, care vizează toate aspectele relevante ale unui dosar. Pentru a asigura respectarea cerinței etice ce ține de obiectivitate sugerăm introducerea unei prevederi care ar putea fi formulată, spre exemplu, după cum urmează:

„Dacă procurorul descoperă circumstanțe pe care le consideră ca fiind eventual în favoarea inculpatului și dacă există motive de a crede că asemenea circumstanțe nu-i sunt cunoscute apărătorului, informația dată trebuie transmisă, din inițiativa proprie a procurorului, apărătorului sau instanței de judecată în timpul examinării cauzei”.

3.6 Decizia de a contesta hotărîrea judecătorească

Dacă subiectul dat e să fie inclus într-un articol separat, vom recomanda o prevedere ce s-ar referi la o apreciere independentă și repetată a cauzei prin prisma hotărîrii judecătorești adoptate. Avem impresia că prea multe hotărîri judecătorești sunt contestate fără o necesitate reală în acest sens. Suntem de părerea că procurorul trebuie să dispună de capacitatea de a aprecia hotărîrea judecătorească și să decidă asupra atacării sau neatacării acesteia. Faptul că soluția pronunțată pe un dosar diferă de cea solicitată de către procuror nu ar trebui să servească în mod automat sau în mare parte drept motiv pentru contestarea hotărîrii respective. Decizia de a contesta o hotărîre judecătorească trebuie să se bazeze pe o analiză minuțioasă a acesteia. Prin urmare, sugerăm o prevedere care ar putea fi formulată după cum urmează:

„În procesul de luare a deciziei de a contesta sau a nu contesta o hotărîre judecătorească, procurorul trebuie să efectueze o analiză minuțioasă, independentă și repetată a cauzei prin prisma hotărîrii judecătorești respective și a motivării acesteia”.

4 Comentarea articolelor din proiectul de Cod

Articolul 1 a fost comentat în punctul 2.4.1.

Articolul 2 prevede definiții ale unor astfel de noțiuni, cum sunt „comportament ireproșabil” și „comportament coruptibil”. Considerăm că definirea clară a noțiunilor utilizate constituie o abordare bună. Cu toate acestea, ideea pe care se fundamentează asemenea definiții constă în faptul că noțiunile definite ar trebui să fie folosite, cel puțin într-o oarecare măsură, ulterior în text. Însă, noțiunea de „comportament ireproșabil” se folosește în text doar de două ori, iar termenul de „comportament coruptibil” nu mai este folosit în text. Noțiunea de „interes personal” este folosită de patru ori. Două dintre noțiuni sunt folosite în Legea cu privire la Procuratură și ar fi preferabil ca acestea să fie definite în legea dată.

În orice caz, sugerăm excluderea ultimei părți a propoziției din litera b) „care diminuează imaginea organelor Procuraturii în societate”. În formularea actuală, aceasta poate fi interpretată ca fiind o condiție suplimentară pentru constatarea comportamentului coruptibil.

Dacă este să vorbim despre litera c), apare întrebarea dacă noțiunea de „conflict de interese” necesită a fi definită. În special, ținem să subliniem faptul că expresia „de natură patrimonială sau nepatrimonială” prevăzută în definiție implică necesitatea unor clarificări suplimentare în raport cu expresia definită.

Ținem să menționăm că litera d) definește noțiunea de „interes personal” printr-o abordare mai vastă – abordare pe care o susținem.

Articolul 3 vizează principiile în baza cărora se creează imaginea de bună reputație a organelor Procuraturii. Modul în care este formulată această prevedere poate crea impresia greșită precum că aceste principii ar fi instituite anume în vederea creării imaginii de bună reputație a organelor Procuraturii. În opinia noastră, principiile enumerate în Articolul 3 au niște scopuri proprii, însă fiind respectate, acestea vor contribui, în mod firesc, la crearea unei bune reputații a organelor Procuraturii. Astfel, pentru a exclude orice interpretări greșite, propunem ca textul Articolului 3 să fie reformulat, de exemplu, în felul următor “Organele Procuraturii și activitatea acestora se bazează pe următoarele principii de bază:...”. Chestiunea privind încrederea publică poate fi reglementată într-un articol separat, sau în articolul care se referă la obiectivele Codului.

Ținem, de asemenea, să abordăm întrebarea dacă sintagma „...legalității, potrivit căruia procurorul, în acțiunile sale” ar putea fi înlocuită cu sintagma „...legalității, care presupune că procurorul este obligat să respecte cu strictețe...”. De asemenea, sugerăm ca sintagma „Constituția Republicii Moldova, alte acte legislative și normative” să fie înlocuită cu sintagma „legislația națională”.

Potrivit prevederii ce se referă la transparență, procurorul trebuie să manifeste „claritate și deschidere” față de „...persoană”. Nu este clar ce se are în vedere prin „persoană”. Probabil, este vorba de transparență nu doar față de societate în general, ci și față de persoană, dacă persoana este implicată în proces. În orice caz, cu scop de clarificare sugerăm o explicație suplimentară a sintagmei date.

Articolul 4, litera f) este comentat în punctul 3.1.

Vorbind despre litera p), salutăm cerința pentru respect și politețe manifestate în cadrul interacțiunii procurorilor cu alte profesii. Apare întrebarea dacă subiectul dacă merită să fie prevăzut într-un subpunct separat.

Litera q) constă din două aspecte ce vizează asistența colegilor și funcționarilor publici din alte jurisdicții și ideea promovării cooperării internaționale. Legătura între aceste două aspecte nu ne este pe deplin clară. Susținem ideea maximizării cooperării internaționale, însă, considerăm că sarcina dată îi revine Procuraturii Generale, de exemplu, Secției asistență juridică internațională și integrare europeană. Cu toate acestea, procurorii ar trebui să fie interesați și deschiși în vederea conștientizării rolului lor în contextul internațional, idee care ar putea fi dezvoltată și expusă printr-o prevedere separată.

Susținem abordarea largă din litera r) ce vizează influențele asupra comportamentului procurorului care trebuie să fie evitate. Apare întrebarea dacă cuvântul „negativ” poate condiționa o interpretare suplimentară, invocarea căreia nu este necesară, cu toate că aceasta vizualizează ideea pe care se bazează reglementarea dată. Considerăm că această prevedere ar putea fi simplificată în felul următor „să nu admită ca interesele financiare sau personale ale sale sau ale familiei sale, relațiile sociale sau de altă natură să influențeze conduita în calitatea sa de procuror, în special...”

Articolul 6 reprezintă o continuare a subiectului din Articolul 4 litera r) și se referă la situații care nu trebuie să aibă impact asupra comportamentului procurorului din cauza unor conflicte de interese existente. După părerea noastră, este necesară introducerea unei „reguli de precauție” pentru a preveni aparența unor asemenea situații de fapt, care cu ușurința pot cauza neîncrederea publică. Din acest motiv, sugerăm să fie examinată posibilitatea completării Articolului 6 sau Articolului 4 cu o „regulă de precauție”, pentru a evita situații care pot fi percepute drept conflict de interese, chiar dacă asemenea conflict de interese nu există (încă). O asemenea situație ar putea servi drept subiect de înștiințare și clarificare cu conducător.

Susținem prevederea din **Articolul 7** litera a), potrivit căreia procurorul nu este în drept să participe în proces de judecată dacă se află în relații apropiate cu participanții respectivi la proces. Apare întrebarea dacă trebuie să fie prevăzută cerința ca procurorul să aprecieze dacă el ar trebui să participe la judecarea cauzei în care sunt implicați prietenii săi, în special, dacă este vorba de partea vătămată, inculpat sau martor cheie. Aceasta depinde de o apreciere concretă. Pot fi situații când e vorba de un fost coleg de clasă pe care nu l-a văzut demult sau un prieten foarte bun cu care procurorul avea relații foarte strânse din copilărie. În asemenea

situații ar trebui înștiințat conducătorul respectiv. Două aspecte cheie în cadrul aprecierii ar trebui să fie simțul propriu al procurorului de disconfort în situația dată și probabilitatea neîncrederii publice în imparțialitatea procurorului.

Vorbind despre **Articolul 7** litera c), este de menționat că ne pare puțin neobișnuit faptul că este inclusă o prevedere ce ține de ocazii prezumate foarte rare când un procuror activează în calitate de lucrător operativ, pe lângă calitatea sa de procuror.

Cadourile (suvenire sau servicii necuvenite) reprezintă subiectul abordat la sfârșitul **Articolului 7**. Susținem ideea că acceptarea cadourilor, cum sunt suvenirele, nu ar trebui să fie pe deplin interzisă, fiind de acord cu formularea inițială din Cod. Punem la îndoială prevederea ce ține de limitarea valorii cadourilor la suma salariului minim pe țară stabilit de legislație. Cuvântul „simbolic” presupune o apreciere personală a provocărilor etice, care reflectă încrederea și capacitatea procurorului de a-și face propriile aprecieri etice și, pe această cale, să încurajeze aprecierea independentă necesară pentru conștientizarea normelor etice. Stabilirea unei anumite sume în calitate de limitare reprezintă o „soluție automată” fără argumente ulterioare conștiințioase. Mai mult, aceasta poate duce la o practică regretabilă când persoana care primește cadoul indică celui care îl oferă valoarea maximă permisă. Conform tradiției norvegiene, sintagma „suvenire simbolice” ar fi suficientă în calitate de limitare. Suvenire simbolice ar putea fi, spre exemplu, un buchet de flori, o ciocolată sau o sticlă cu vin.

În cazul în care se va opta pentru menținerea sumei maxime, atunci suma unui salariu minim pe țară stabilită de legislația în vigoare poate fi prea mare. Poate fi examinată oportunitatea reducerii sumei date, de exemplu, cu cel puțin o jumătate.

Suvenirele niciodată nu ar trebui să fie solicitate sau sesizate de procurori ca fiind posibile. Procurorul ar trebui să fie mai atent când primește suvenire în timp ce un dosar este în proces de examinare față de situații când cauza este deja soluționată – procurorul ar trebui să țină cont de faptul că un cadou poate presupune suspiciunea privind lipsa imparțialității, indiferent de faptul dacă acest lucru era cunoscut altor persoane în momentul acceptării și transmiterii suvenirului.

Dacă procurorului i se propune un avantaj necuvenit, el trebuie să ia măsurile necesare pentru a-și asigura protecția – obligație prevăzută la sfârșitul **Articolului 7**. Astfel de măsuri presupun, în primul rând, „refuzarea avantajului necuvenit”, dar și neacceptarea avantajului „pentru a fi folosit ca probă”. Înțelegem că prevederea dată are drept scop asigurarea procurorului cu o protecție mai puternică.

Capitolul V stabilește cerințele pentru un comportament adecvat în viața privată. Susținem normele etice prevăzute în domeniul dat.

Articolul 9 litera e) vizează impactul cadourilor, etc. primite de la terțe persoane, care reprezintă semne de atenție nepotrivite, în general, și nu sunt legate de o anumită cauză. În viziunea noastră, prevederea dată are drept scop evitarea stabilirii relațiilor care ar putea ulterior influența conduita procurorului în desfășurarea activității sale. În acest context, nu

înțelegem formularea „sau să îndeplinească unele însărcinări care ar putea...”. Sugerăm ca punctul dat să fie explicat mai detaliat, poate este cazul să fie inclus un exemplu, pentru a explica semnificația acestei prevederi.

Considerăm că litera b) ar putea fi exclusă, dat fiind faptul că această prevedere constată lucruri evidente aplicabile fiecărei persoane.

Sușinem vehement cerințele prevăzute în **Articolul 9 litera d)** și **Articolul 10 litera c)**. Considerăm că subiectul privind utilizarea în scopuri personale a informației obținute în legătură cu activitatea desfășurată de procuror trebuie dezvoltat mai mult. Ar trebui să fie prevăzută cerința etică privind confidențialitatea cu specificarea unui șir de criterii care depășesc cerințele strict legale, spre exemplu, procurorul nu ar trebui să difuzeze informații despre persoana condamnatului, înțelegând că difuzarea unei astfel de informații ar putea împiedica resocializarea și reintegrarea condamnatului în societate. Alte circumstanțe cunoscute de procuror despre viața privată a persoanelor, spre exemplu, a părților, martorilor, părților vătămate, învinuiților și condamnaților, nu ar trebui să fie divulgate în cadrul unor discuții neformale sau în calitate de bîrfe.

Referindu-ne la **Articolul 10 litera b)**, acesta pare să reglementeze lucruri evidente. Includerea unei asemenea prevederi într-un articol care reglementează obligațiile procurorului în afara orelor de serviciu pare a fi o exagerare.

Litera k) ar putea fi exclusă, dat fiind faptul că reglementează lucruri evidente, a se vedea comentariile noastre la **Articolul 9 litera b)**.

Capitolul VI prevede responsabilitățile și răspunderea disciplinară ale procurorului. După cum înțelegem, **Articolul 12** prevede patru motive pentru care procurorii pot fi supuși răspunderii disciplinare. Suntem de părerea că astfel de noțiuni vaste cum sunt „abatere de la îndatoririle de serviciu”, „discreditarea imaginii Procuraturii” nu sunt suficient de definite, specifice și precise pentru a fi potrivite pentru aplicarea răspunderii disciplinare. În special, este de menționat că fraza „pentru comportament care prejudiciază interesele de serviciu” nu ne este pe deplin clară. Suntem de părerea că numai încălcarea prevederilor specificate expres în Cod trebuie să constituie motiv pentru aplicarea răspunderii disciplinare.

Prevederile lit. a) și j) ale **Articolului 12**, au fost deja menționate inițial în același articol și nu este necesară repetarea lor.

Observăm ideea expusă în Articolele 12 și 13 ale proiectului. În același timp, apare întrebarea dacă ar fi oportun ca Codul de etică să reglementeze doar acele abateri disciplinare care se sancționează cu avertisment sau mustrare, pe cînd abaterile pentru care sînt prevăzute sancțiuni mai serioase, inclusiv concedierea din organele Procuraturii, să fie reglementate în baza Legii cu privire la procuratură, Codul penal etc. Astfel, Codul de etică ar avea o abordare generală fără ca să existe careva suprapuneri cu alte norme legislative care prevăd sancțiuni pentru abateri disciplinare. O astfel de soluție ar asigura ca Codul de etică să fie aplicabil independent de alte acte normative. În acest caz, cerința legalității în cazul aplicării unor sancțiuni mai aspre ar fi reglementată de alte legi.

În calitate de comentariu general, ar fi recomandabil ca descrierea abaterilor disciplinare să nu încerce să includă toate sau majoritatea absolută a încălcărilor ce pot fi comise în practică. Dimpotrivă, ar fi binevenit ca Codul de etică să enumere, într-o manieră bine structurată, cele mai substanțiale încălcări ale eticii profesionale, acestea fiind formulate în mod precis și exhaustiv, astfel încât să fie exclusă posibilitatea unor interpretări extensive subiective și/sau riscul aplicării arbitrare a prevederilor respective.

Am comentat **Articolul 13** litera k) în punctul 3.5, a se vedea pagina 8.

Sperăm că comentariile noastre Vă vor fi utile.

Cu respect,

Jogeir Nogva

Expert Norlam, procuror

Dag Brathole

Șef al Misiunii

Chișinău, 28 martie 2011

Anexa:

§ 226 din CPP al Norvegiei. Scopul urmăririi penale este de a obține informația necesară:

- a) pentru a decide asupra necesității întocmirii rechizitoriului,
- b) pentru a servi la pregătirea pentru examinarea în instanța de judecată a chestiunii privind vinovăția [inculpatului], precum și a oricăror aspecte ce țin de determinarea sancțiunii, și
- c) pentru a preveni sau opri săvârșirea actelor cu caracter penal,
- d) pentru a executa sentințele și alte sancțiuni, și
- e) pentru a servi la pregătirea materialelor pentru serviciul de bunăstare a copilului, care va determina dacă sunt necesare măsurile prevăzute de Legea din 17 iulie 1992, nr. 100 privind serviciile de bunăstare a copilului,

Prevederile capitolului 13 se aplică cercetărilor sociale și examinarea stării psihice.

Dacă o anumită persoană este bănuită, în cadrul urmăririi penale vor fi elucidate atât probele împotriva bănuitului, cât și cele în favoarea acestuia.

Urmărirea penală se va desfășura în termenele cât mai restrânse și astfel încât nici o persoană să nu fie suspusă bănuielilor sau inconvenienței fără motive justificate.